

Dr. Kumlik Emil: Szent Pál és az ördög a budai hegyekben

1940-ben, a Sonntagsblatt nevű újságban megjelent cikk, amely a pálos rend és az "ördög" elnevezésű helyszíneket veszi górcső alá a környékünkön. Megemlíti a solymári Ördögbarlangot is a környező hasonló nevű helyek összefüggéseként.

Szent Pál és az ördög a budai hegyekben Írta: Dr. Kumlik Emil

Hogyan jön Szt. Pál össze az ördöggel? Határozottan ellentétes világnézetük dacára, különös módon mindketten figyelemre méltó szerepet játszanak a Budai Hegység földrajzában és minden bizonnyal annak történelmében is.

A Szt. István király által bajorországi "svábokkal" benépesített Solymár községtől alig félórányi járásra fekszik az Ördöglyuk nevű sziklabarlang. Lejárata az ottani kőfejtő felett nyílik. Belül több ágra szakad és számos érdekes látnivalót nyújt a ritka természeti jelenségek iránt érdeklődő turisták számára. Hogy mi köze az ördöghöz, vagy a régi időkben mi köze lehetett, ma már nem tudjuk megállapítani.

Nem messze a Nagyszénás nevű hegytől, ahonnan az út a pilisszentiváni szénbánya érintésével Pilisvörösvárra vezet, két Ördögtorony nevezetű dolomitszikla is látható. A kisebbik csupán hat méternyi, de a nagyobbik magassága eléri a 25 métert. Mindkettőjük alakja és vonásaik is valóban valami ördögi jelleget mutatnak. A magasabbik, az emberhez való hasonlatosságában messze az életnagyságnál nagyobb sziklaördög meseszerű sisakot visel a fején. A sziklát néhány évvel ezelőtt még - az uradalom engedélyével - hegymászó iskolának használták. Ez természetesen válogatott életveszélyekkel jár együtt és akinek kedves az élete és tagjainak épsége, annak számára testgyakorlás céljából egyáltalán nem ajánlható.

Az 59-es villamos végállomásától meredek - és ugyancsak kényelmetlen - földút vezet az Ördögromhoz. Az életveszélyen túl - amelyben a mászó kedvű turisták a többrendbelileg felhagyott kőfejtések meredek falain részeseülhetnek - ezek a sziklaképződmények semmi ördögöt nem nyújtanak. Ellenkezőleg: a Duna völgyére és a Svábhegyre nyíló kilátást általában "mennyei szépként" dicsérik, nem is beszélve a közeli Ördögrom csárdáról, ami a vasárnapi kirándulók számára bizonyára nagyobb vonzerővel bír, mint a Pokol Fejedelmének szóban forgó szószéke.

A ma embere számára az eleven ördög, mint az ijesztgetés eszköze, teljesen elvesztette jelentőségét. Nem így a korábbi évszázadokban: akkoriban a keresztényi jámborság olykor babonává fajult, amelyben az ördög nagyon "fontos" szerepet játszott. Különösen így volt ez a száraz időben többnyire észrevehetetlen Ördögárok esetében, amely azonban erősebb zivatarok alkalmával rohanó vízfolyássá növekszik, és sok-sok veszélyt rejteget.

Az Ördögárok korábbi neve Szent Pál-árok volt. A Szt. Pál-völgyben, a Zsíroshegyi menedékháztól indulva negyedóra alatt érhető el az Ördöglyuk-barlang, ami egy, a Szépvölgyben található Szt. Pál-magaslat alatt függőlegesen a mélybe vezető üreg és veszélyessége miatt zárva van a turisták elől. A Szt. Pálról elnevezett helyek lehetőség szerint teljes listája: a Pálhegy, (ez a Hárshegygel azonos), alatta a Pálvölgye (Pasarét) a Pál-vendéglővel, majd a másik oldalon, Óbudával szemben a Pálvölgyi-magaslat, ugyanott az imént említett Ördöglyuk, amit Pál-lyukának is neveztek és végül a korábban Szt. Pálároknak hívott Ördögárok.

Az összes ilyen földrajzi objektum eredeti (nem-ördögi) elnevezése a Hűvösvölgyben egykor otthonos Pálos-rendi szerzetesektől és kolostoruktól ered. Utóbbit egyházi lakói Szt. Lőrincről nevezték el. A kolostor épületének helye a Szépjuhászné közvetlen közelében lévő régi telken az ottani csekélyke rommaradványokról némi fáradozással még felismerhető. Lőrinc páter, akit utóbb szentté avattak, a magyar Pálos-rend 1301 és 1310 között épült kolostorának és a hozzátartozó templomnak a negyedik "generálisa" volt. A kolostort és a templomot az Anjou-házbeli magyar királyok annyira kedvelték, hogy szinte zsúfolásig megtöltötték a királyi házból származó műkincsekkel, de azok egyébként is a Magyar Királyság legjobban támogatott egyházi alapítványai közé tartoztak.

Nagy Lajos király Remete Szent Pál földi maradványait Velencéből Budára hozatta és a hűvösvölgyi pálos kolostor Szt. István-kápolnájában temettette el. Ezzel ott új zarándokhely jött létre. Kolostorát 300-500 szerzetes lakta és híret messze Magyarország határain kívül is elvitték. A kolostor remetái közül a leghíresebbek egyike Báthory László volt. Húsz évet töltött a Nagy-Hárshegy utóbb

róla elnevezett barlangjában, ahol ezen idő alatt a Szentírást magyarra fordította. Arról, hogy földalatti hajlékában volt-é valami tennivalója az ördöggel, nem tudunk, de valószínű...

A szerencsétlen kimenetelű mohácsi csata (1526) után Buda és környéke a győztes törökök kezére került, akik porig rombolták a magyar pálosok kolostorát és mind legyilkolták azt a huszonöt szerzetest, akik az utolsó lehetőségig védekeztek a pogányok ellen. Szt. Pál holttestét még időben biztonságba helyezték, és pedig a Felső-magyarországi Trencsénbe (Trentschin; Trencsín) vitték, ahová a törökök soha nem jutottak el. Magyarország visszafoglalása (1686) után a rend

új keretek között folytatta működését, egészen 1781-ig, amikor II. József császár, sok más renddel és kolostorral együtt, feloszlatta. Boldogult gróf Apponyi Albert fáradozásainak köszönhetően az elűzött magyar pálosok, akik addig Lengyelországban éltek és működtek, 1924-ben a budai Gellérthegyen lévő új otthonukba költözhettek, ahol a Szt. Iván-barlangban jól látogatott kicsiny templomuk volt és buzgón munkálkodtak a katolikus hit elmélyítésén.

A monda szerint az Ördögárok elnevezés az első magyar pálos kolostor egyik szerzetesétől származik. Hűvösvölgyi kertészem állítólag még boldogult nagyapjától hallotta, hogy egy bizonyos pálos barátjának, Innocentus páternek a kolostor kiterjedt környékén igen sok sváb lelki gyermeke volt. Tavasszal és nyáridőn, a nagy felhőszakadások idején mindig nyomatékosan figyelmeztette őket a gyakran kiöntő Szt. Pál árokra, amelybe egyszer valamelyik Pünkösdvasárnapon egy

sváb szerelmespár belefulladt. Szegény emberek gyermekei voltak, akik már réges-rég úgy éltek egymással, mint férj és feleség, de nem házasodtak össze. Innocent atya tudott erről és megfenyegette őket, hogy megtagadja tőlük a feloldozást, ha a következő Pünkösdig nem kötnek házasságot. "A helyetekben a mostani árvíznél én nem merésznék átkelni a Szt. Pál-árkon. Ez az Ördög árka, ahogy azt inkább hívni kellene, már sokkal jobb keresztények életét is kioltotta, mint amilyenek Ti vagytok Ketten." Megígérték neki, hogy megjavulnak, de ahogy át akartak kelni a legközelebbi, régóta korhadt fahídon, az leszakadt alattuk. Szorosan átölelték egymást és belefulladtak a tajtékos vad hegyipatakba. Még akkor is szorosán átölelve tartották egymást, amikor földi maradványaikat pár nappal később a mai Városmajor erdejében a víz partra vetette.

(Sonntagsblatt, 1940.)